

Арианските епископи от Балканите

The Arian Bishops from the Balkans

Златомира Герджикова

Институт за балканистика с Център по тракология „Проф. Александър Фол“
Българска академия на науките

Абстракт: Без съмнение четвъртият век е времето, когато християнската църква започва да придобива облика, в която я познаваме и днес. Формират се догматичните, административните и структурните ѝ „канони“, като голямо влияние върху тези процеси има т.нар. ариански спор. Появил се в началото на IV в. учението на Арий се оказва удобен политически инструмент в ръцете на императорите и по-влиятелните епископи. Още през втората четвърт на IV в. Балканите се оформят като един от важните центрове на арианството, със значително влияние върху догматическите и политическите процеси в Църквата.

Ключови думи: Урсакий от Сингидунум, Валент от Мурса, Паладий от Рациария, Авксенций от Дуросторум и Максимин от Дуросторум, арианство, Балкани

Key words: Ursacius of Singidunum, Valens of Mursa, Palladius of Ratiaria, Auxentius of Durostorum, Maximinus of Durostorum, Arianism, Balkans

Dr Zlatomira Gerdzhikova is an Associate Professor at the Medieval Department of the Institute of Balkan Studies & Center of Thracology and part of the Laboratory for the Study of the Late Antique Balkans.

E-mail:

zlatomira.gerdzhikova@gmail.com

Без съмнение четвъртият век е времето, когато християнската църква започва да придобива облика, в която я познаваме и днес. Формират се догматичните, административните и структурните ѝ „канони“, като голямо влияние върху тези процеси има т.нар. ариански спор. Появил се в началото на IV в. учението на Арий се оказва удобен политически инструмент в ръцете на императорите и по-влиятелните епископи. Още през втората четвърт на IV в. Балканите се оформят като един от важните центрове на арианството, със значително влияние върху догматическите и политическите процеси в Църквата.

В следващите страници съвсем накратко ще представя петима от най-значимите и влиятелни ариански епископи от Балканите, маркирайки основни моменти от живота им и наблюдайки на приноса им за формирането на християнската догматика и църковната организация – Урсакий от Сингидунум, Валент от Мурса, Паладий от Рациария, Авксенций от Дуросторум и Максимин от Дуросторум¹.

УРСАКИЙ И ВАЛЕНТ

Ще започна с Урсакий, епископ на Сингидунум, и Валент, епископ на Мурса, най-активните ариански епископи от Балканите за целия IV в. Според Атанасий Александрийски и двамата са ученици на самия Арий, с когото са се

запознават и общуват по време на заточението му в Илирик след 325 г. (*ad Episc. Aegypt.* 7). Първото сведение за още младите епископи е участието им събора в Тир, свикан от император Константин I (306–337) през 335 г. за разглеждане на обвиненията, повдигнати срещу епископа на Александрия, Атанасий². Като най-млади участници в събора те са включени в комисия, която трябва на място в Египет да провери достоверността на повдигнатите срещу Атанасий обвинения, е след приключването на събора са и част от делегацията, която е изпратена до Константинопол (*Socr. HE II.35*).

Както вече беше споменато двамата епископи са включени в комисията, изпратена в Мареотис, защото са сред най-младите участници в събора (*Athan. Apo. c. Arian. II.28, III.73; Soc. HE I.31; Soz. HE II.25*). Докато последното е логичен довод за възложената им задача, то участието им в делегацията до императора, налага да зададем логичния въпрос: с какво двамата епископи са заслужили да стоят рамо до рамо с двамата най-влиятелни епископи по него време – Евсевий Никомедийски и Евсевий Кесарийски? Ако младостта им е причина за включването им в комисията, то каква трябва да е причината за участието им в делегацията?

Следващата им поява е отново в ключово за арианския спор събитие, а именно участието им през 342 г. в ръкополагането на новия епископ на Константинопол – Македоний (*Socr. HE II.16*). Изборът на арианин за епископ на новата столица е от изключително значение и с важни последици за последващите събития.

Следващите две десетилетия ще са доминирани от догматическата и религиозно-политическата дейност на Урсакий и Валент. Двата епископи ще се появят като водачи на западните ариани още през 343 г. на събора в Сердика³ и като такива ще участват в още близо 12 събора, някои свикани по тяхно искани, други имащи за цел тяхното отстраняване.

Освен дългогодишното доминиране на конфликта между ариани и никейци, Урсакий и Валент написват и успяват с помощта на Констанций II да наложат, поне за известно

време, като единствен за целия християнски свят, написан от тях символ на вярата. Последният е приет на събора в Сирмиум през 357 г.⁴ Новият символ и насилието, което е указано върху отказващите до го подпишат епископи, предизвиква голяма вълна от недоволство и активизира анти-арианските действия. В историята ще остане известен като „Богохулството от Сирмиум“⁵.

Урсакий и Валент са лични съветници на император Констанций II, като Сулпиций Север ни разказва една изключително интересна история, за това как Валент успява да спечели благоразположението на императора, възползвайки се от това, че последната му битка с узурпатора Магненций се състои до Мурса (*Sulp. Sev. Cron. II.38-39*)⁶.

Сведенията за Урсакий и Валент са достатъчно за подготовката на самостоятелно изследване, каквото никога не е правено. Участието им в конфликта между последователите на арианството и Никейския символ е не на обикновени епископи, а на водачи не само на западните ариани, а на арините в цялата империя. Още от първото им появяване в изворите с участието им в събора в Тир през 335 г. мястото им е сред избраниците на Евсевий Никомедийски. В началото на 40-те години на IV в. те самите вече са водачи на арианите от западните части на империята и лични съветници на императора. Влиянието им нараства до степен да се превърнат в едни от най-мразените ариани от IV в., като Иларий от Поатие пише специален трактат срещу тях *Liber adversus Valentem et Ursacium*. Догматическата и политическата им дейност налага арианството като основна догма за няколко десетилетия, а опитите да им се противодейства допринасят за окончателната победа на никейците.

ПАЛАДИЙ ОТ РАЦИАРИЯ

Сведенията за следващия епископ, Паладий от Рациария, са много по-малко от тези за Урсакий и Валент. Първото споменаване на Паладий е от 366/367 г. като адресат в писмо на

¹ Поради ограничения обем на публикацията няма да има възможност дори за маркиране на основни моменти от живота и далата на разглежданите епископи. Подробно за тях вж. *Gerdzhikova 2020a; Gerdzhikova 2020b; Gerdzhikova 2020c; Gerdzhikova 2020d*.

² В своята история Сократ Схоластик изтъква, че и двамата участват в подготовката на обвиненията срещу Атанасий (*Socr. HE I.27*).

³ Подробно за ролята на Урсакий и Валент в събора вж. *Barnes 1993: 76-78*.

⁴ За догматическата страна на символите вж. *Kelly 1982; Hanson 1988*. Според Хол Урсакий и Валент са подготвили този символ още за събора в Сердика, но предвид лошото стечение на обстоятелствата не са имали възможност да го представят. Вж. *Hall 1989: 174-179*.

⁵ *Barnes 1993: 138-139*.

⁶ *Barnes 1993: 108*.

епископа на Сирмиум, Германия (Hil. Pictava, *Coll. ant. Par.* V. VI; PL 10. 719B-724A/ fragm. XV), с което последният се отрича от верските си предпочитания. От това сведение не научаваме нищо повече от факта, че Паладий е поставен в една група с епископи, за които знаем, че са ариани – Руфин, Северин, Ника, Хемодор, Ромул и Лукиан⁷.

Две десетилетия по-късно, новоизбраният епископ на Медиолан – Амрозий, в Книга първа на *De fide* (I. 5.45), споменава и Паладий от Рациария „Поради което [арианите] се разпаднаха на няколко секти. Някои следват Евномий или Аеций, други Паладий или Демофил и Ауксенций, или наследниците на тази форма на неверие“⁸.

Повече за това, кой е епископът на Рациария, научаваме от компилацията *Dissertatio Maximini contra Ambrosii*⁹, в която са включени текстове на Амбросий, *Апологията* на Паладий и протоколите от събора в Аквилея, проведен през 381 г. Акцентът в случая е съборът в Аквилея и сблъсъкът между Паладий и Амбросий.

Няма да се спирам подробно на свикването и провеждането на събора¹⁰, ще представя основните моменти, разкриващи ни епископа на Рациария.

В Аквилея присъстват само 34 епископи¹¹, представители на църквите на западните части на Римската империя, и няма нито един източен епископ¹². Единствената точка, предвидена за обсъждане на тази среща, е арианската принадлежност на епископите Паладий от Рациария и Секундиан от Сингидунум.

Съборът е проведен под формалното председателство на епископа на Аквилея, но на практика заседанията са ръководени от Амбросий. От текстовете на Паладий и протокола от събора научаваме в каква ситуация се оказват двамата със Секундиан. В първите три дни след пристигането им от Илирик, Паладий се опитва да увлече в богословска дискусия западните епископи. От писмата, които са изпратени след края на събора става ясно, че първите няколко дена е имало неофициално обсъждане на религиозните разбирания на Паладий и Секундиан относно Отеца и Сина (*Gesta* 2). Тези обсъждания не са записвани и нямат характер

на официална част от събора. Едва на третия или четвъртия ден, 3 септември, е поставено началото на самия събор.

Разполагаме с протокол единствено от случилото се на 3 септември – денят, в който съборът е официално открит и в който приключва с осъждането на двамата епископи от Илирик¹³. От самия Паладий разбираме, че предмет на обсъжданията през всичките тези дни е било обвинението към епископите от Илирик. Целта на Амбросий трябва да е била въвличането на Паладий и Секундиан в достатъчно дълго обсъждане, та двамата епископи да направят изказвания, които после да послужат за официалното им осъждане като еретици.

Всички изследователи са единодушни, че Паладий тръгва за събора в Аквилея подготвен за дискусия. От протокола виждаме, че е подложен на кръстосан разпит и много внимателно формулира изреченията си. Можем да предположим, че неофициалната част на събора е организирана, за да бъдат събрани достатъчно „доказателства“ за поставянето на Паладий и Секундиан в позицията на обвиняеми.

Амбросий трябва да е бил силно изплашен от предстоящата дискусия с Паладий, защото организира целия събор така, че да избегне на всяка цена богословски дебат и да създаде у епископите от Илирик усещането, че те са губещата страна. След като отстранява източните епископи, Амбросий успява да се освободи и от дискусията с обвиняемите, превръщайки събора в съдебна процедура (*Gesta* 5-9).

Отношението на Амбросий Медиолански (от Медиолан) към Паладий, усилията, които полага да го отстрани от катедрата, която заема, и не на последно място отказът да се изправи срещу него са достатъчно доказателство за авторитета и влиянието на епископа на Рациария. Не трябва да пропускаме и изричното му споменаване от Амбросий като учител, който има последователи. Последното се потвърждава, когато половин век по-късно Максимин от Дуросторум ще направи компилация в защита на Паладий.

Без съмнение сведенията, с които разполагаме за Паладий, епископ на Рациария, са

⁷ Williams 1995: 149.

⁸ Нито един изследовател не оспорва, че този Паладий е именно епископът на Рациария.

⁹ MS lat. 8907 от Националната библиотека в Париж е колекция от текстове свързани с арианския конфликт, събрана през първата половина на V в. Повече за компилацията вж *Gesta concilii Aquileiensis*, Kauffmann 1899; Zeller 1918: 174.

¹⁰ Williams 1995: 174-175; Sieben 1979: 482-492.

¹¹ Точният брой на епископите на може да бъде уточнен със сигурност, вж *Gesta concilii Aquileiensis* 1 и 74, Williams 1995: 174-175.

¹² Трябва да отбележим, че църквата в Рациария е на подчинение на епископа на Рим.

¹³ Williams 1995: 176.

твърде малко дори за частично възстановяване на живота и делото му. Въпреки това сблъсъкът му с един от най-влиятелните епископи на Западната Църква от IV в., религиозен водач, с когото се съобразяват дори императори. Духовник, чиито трудове и днес четем. Протоколите от събора в Аквилея ясно показват, че Амбросий се страхува от способностите на Паладий като оратор, защото прави всичко по силите си, за да не позволи на епископа на Рациария да не каже повече от няколко изречения. Нещо повече, използвайки светските си способности на съдия, той организира църковен съд над Паладий и Секундиан, епископ на Сингидунум. В достигания до нас текст ясно се виждат усилията, които са положени за създаването на физическо уещане за заплахата.

Нямаме информация къде и какво образование е получил Паладий, не знаем нищо за социалния му произход, знаем обаче, че е добър оратор, текстовете му не са на най-високо литературно ниво, но същото можем да кажем и за тези на противника му Амбросий, и влиянието му е достатъчно голямо, за да се налага предприемането на специални действия за провеждането на събор, на който да му бъдат повдигнати обвинения. Действия, в които е включен самият император.

АВКСЕНЦИЙ ОТ ДУРОСТОРИУМ

Дуросторум е един от големите и значими християнски центрове през IV в. Поне двама от епископите на града са последователи на арианската доктрина и оставят значима следа в историята на Балканите.

Първият е Авксенций, който е ръкоположен за епископ на Дуросторум през 374 г. (*Diss. Max.* 24). Това е един от малкото епископи, от които до нас са достигнали текстове – трактатът му за Вулфила, чийто ученик и последовател е. Единственото сигурно сведение за живота на Авксенций е пътуването му до Константинопол с Вулфила през 383 г., където епископът на готите умира. След едикта на Теодосий, съгласно който всички ариански епископи, да напуснат катедрите, които заемат, и да освободят храмовете, Авксенций е принуден да бяга.

Вероятно от Константинопол той заминава за Медиолан, където скоро след това открива епископ със същото име. Ако приемем,

че двамата епископи са едно и също лице, то информацията за епископа на Дуросторум значително се увеличава.

С пристигането си в Медиолан Авксенций се оказва в центъра на борбата между арианския двор на император Валентиниан II и епископа на града, Амбросий. Авксенций веднага е избран за епископ на града за арианската партия и започва да работи активно за нейното разрастване. Интересно е свидетелството, че Авксенций проповядва на езичниците в града и се опитва да ги привлече към християнството¹⁴.

Отношенията между ариани и католици се влошават допълнително когато през 385 г. Валентиниан иска от Амбросий да предостави една от базиликите в града за ползване за арианско богослужение¹⁵. До този момент арианската общност се е задоволявала с църквата в двора на императора, която явно се оказва недостатъчна. Амбросий отказва.

Сведенията за конфликта от 385 г. черпим основно от две писма на Амбросий и проповедта му срещу Ауксенций. За събитието споменава Паулин от Нола и житието си за Амбросий, както и някои от църковните историци (*Ambr. Ep.* 75A, 30; *Ep.* 76, 27; *Paulinus, Vita Ambrosii*, 12, 13, 20; *Augustine, Confessions*, 9.7.15; *Rufinus, HE*, 2.15, 16; *Theodoret, HE*, 5.13; *Socrates, HE*, 5.11; *Sozomen, HE*, 7.13.). Информацията е твърде оскъдна и едностранчива¹⁶, но знаем, че всичко започва, когато Амбросий е призван да се яви пред консистория на императора, където е помолен да предаде една от базиликите за ползване от арианите за техните религиозни нужди.

Отказът на епископа да изпълни желанието на императора води до открит конфликт.

На 23 януари 386 г. императорът издава закон (CTh. XVI.1.4)¹⁷, с който дава право на арианите да извършват богослуженията си и всеки, който им попречи, трябва да бъде подведен под отговорност за извършване на углавно престъпление. Според Амбросий именно Авксенций е в основата на издаването на закона от 386 г.¹⁸

Последващото закона действие е покана, отправена от императора, до Амбросий да дискутира евентуалните проблеми, които новият закон ще създаде, с Авксенций. Очакването е четиринадесет-годишният император да е съдия на публичната дискусия¹⁹. Амбросий отказва

¹⁴ *McLynn* 1994: 187.

¹⁵ *Lenox-Conyngham* 1982: 353-363.

¹⁶ *Lenox-Conyngham* 1982: 354-360.

¹⁷ *Liebeschuetz* 2005: 132.

¹⁸ *McLynn* 1994: 187.

¹⁹ *Liebeschuetz* 2005: 132.

да участва в подобен фарс (Ambr. Ep. 75 (21)). Действията на императора са добре познати – обсада на базиликата, като този път обсадата продължила няколко дни и нощи. Подкрепен от християнската си общност Амбросий успява да спечели, като императорът се отказва от последващи действия.

Въпреки че не може да се докаже със сигурност, че Авксенций, който срещаме в Медиолан през 385 г. ученикът на Вулфила и епископ на Дуросторум, то косвените свидетелства за това ни дават достатъчно основания да го предполагаме. Приемайки, че Авксенций, който се изправя срещу Амбросий е именно епископът на Дуросторум, то отново имаме един добре образован и влиятелен епископ от Балканите. След 383 г. Амбросий и православните му последователи доминират християнското пространство на Медиолан, и дори присъствието на императорския двор в града не успява да наложи арианската партия. Още с появата си в града Авксенций е избран за водач на арианската партия с надеждата, е ще успее да им отвоюва позицията на водеща религиозна група. Самият избор е достатъчно признание за способностите на Авксенций и вярата, че именно той ще може да се противопостави на Амбросий, който вече е доказал огромното влияние, което има в Медиолан и Рим, и отчасти дори върху Теодосий I.

МАКСИМИН ОТ ДУРОСТОРИУМ

Последният епископ, когото ще представя, е Максимин, епископ на Дуросторум. Текстове на Паладий от Рациария и Авксенций от Дуросторум, за които говорихме по-горе, са достигнали до нас благодарение на компилацията *Dissertatio Maximini contra Ambrosium*, направена именно от Максимин от Дуросторум ок. 395 г. От този текст обаче не научаваме почти нищо за автора му. Историята на Максимин е подобна на тази на Авксенций – не можем да твърдим със сигурност, че епископът от балканите, който излиза на публичен дебат с Августин Блажени, е именно Максимин от Дуросторум.

Повече за Максимин научаваме от пътуването му през 427 г. заедно със Сигизмунд, кой-

то е изпратен да потуши бунта на Бонифаций в Северна Африка. Заедно с него е и арианският епископ Максимин²⁰. По време на престоя си Максимин се налага да защити арианските си възгледи, изправяйки се на публичен дебат срещу епископа на Ипон, Хераклий. Последният не се чувства достатъчно подготвен, за да застане срещу опонент като Максимин, поради което викат Августин Блажени, който по това време се е оттеглил в уединение, за да защити православната доктрина. Дебатът продължава няколко дена без да се стигне до определянето на „победител“. Всъщност, днес разполагаме с допълнителните текстове, написани от Августин като отговор на въпросите, повдигнати по време на дебата – *Contra Maximinum Arianum*.

***

Случва се ролята и значението на дадена личност в определено събитие или процес да бъде силно подценена заради произхода му. Като родени и живеещи на Балканите, срещаме много примери, когато месторождението е необходимото и достатъчно условие изследователите да приемат, че положителният или дори отрицателният изход на един конфликт или процес няма как да е повлиян от действията точно на тази личност, чийто живот преминава в някоя малка балканска държава. Такова е отношението към представените по-горе епископи. Както видяхме обаче, ако съберем на няколко страници и без това оскъдната информация за делата им, пред нас се оформят образите на петима епископи, които не са просто поредното име в списък на събор или споменаване в нечие писмо. Петима епископи, чиито дела са повлияли процеса на формиране на християнството и Църквата през IV в. – допринесли са за задълбочаване или разрешаване на догматични сблъсъци, обучавали са и са оставяли последователи, с което са допринесли за създаването на една много по-устойчива мрежа от единомишленици, която десетилетия не само успява да се противопостави на противниците си (привържениците на Никейската вяра), но и за няколко десетилетия да се наложи като православното учение.

²⁰ Teske 2009: 237.

БИБЛИОГРАФИЯ

Извори/ Primary Sources

Actes du concile d'Aquilée, R. Gryson (ed.) [Sources chrétiennes 267] (Paris, 1980), 330-383.

Ambrose of Milan

Sancti Ambrosii Opera Pars X, Epistulae et Acta Tom. III: Epistularum Liber Decimus, Epistulae extra Collectionem, Gesta Concili Aquileienses, M. Zelzer (ed.) [Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum 82.3], (Vienna, 1982) 126-140.

De fide ad Gratianum Augustum, O. Faller (ed.) [Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum 78] (Wien 1962).

Epistulae extra collectionem, M. Zelzer (ed.) [Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum 82.3] (Wien, 1982), 145-311.

Gesta concilii Aquileienses, M. Zelzer (ed.) [Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum 82.3], (Wien, 1982), 313-368.

Sermo contra Auxentium de basilicis tradendis. (PL. 16. Col. 1049-1062)

Athanasius of Alexandria, *Epistula ad Episcopos Aegypti et Libyae*, K. Metzler (ed.) *Athanasius: Werke* I.1 (Berlin, 1996–2000), 39–64.

Translated in A. Robertson (ed.) (1892) *St. Athanasius: Select Works and Letters*, Select Library of Nicene and Post-Nicene Fathers, Second Series, vol. 4, (Oxford), 222–235.

Dissertatio Maximini contra Ambrosium – Kauffmann, F. (tr.), *Aus der Schule de Wulfila, Texte und Untersuchungen zur altegermanischen Religionsgeschichte*. Texte 1 (Strasburg, 1899).

Авксентий Доросторский. „О вере, жизни и кончине Ульфилы“, (пер. и коммент.) Г. Е. Захарова), *Вестник ПСТГУ*. Серия II 4 (41) (2011), 105–116

Gesta concilii Aquileienses, ed. M. Zelzer [Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum 82.3] (Wien 1982), 313-368.

Hilarius Pictaviensis, *Collectione antiariana Parisina*, ed. A. Feder, *Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum* 65, Wien – Leipzig 1916.

Philostorgius, *Historia Ecclesiastica*, J. Bidez (ed.) (1981) *Philostorgius: Kirchengeschichte*, GCS, 3rd edn, rev. by F. Winkelmann.

P. R. Amidon (tr.) *Philostorgius: Church History* (Atlanta, Georgia, 2007)

Rufinus, *Historia Ecclesiastica* (Books 10-11) E. Schwartz, T. Mommsen and F. Winkelmann (eds.) (1999), *Eusebius Werke, Band 2: Die Kirchengeschichte*, 2nd edn, GCS n.f. 6 (Berlin), 957-1040.

The Church History of Rufinus of Aquileia, Books 10 and 11, P. R. Amidon (tr.) (Oxford, 1997)

Scolies Ariennes sur le concile d'Aquilée, R. Gryson (ed.) [Sources chrétiennes 267] (Paris, 1980), 237–251.

Sokrates Scholasticus, *Historia ecclesiastica*, Günther Christian Hansen (ed.), GCS N.F. 1 (Berlin, 1995).

Sozomenos, *Historia ecclesiastica*, Joseph Bidez and Günther Christian Hansen (eds), GCS 50 (Berlin, 1960);

Ernst Walford (tr.), *The ecclesiastical history of Sozomen, comprising a history of the church from A.D. 324 to A.D. 440* (London, 1855).

Theodoret, *Historia ecclesiastica*, Léon Parmentier and Günther Christian Hansen (eds), *Theodoret Kirchengeschichte*, GCS N. F. 5, (3rd edn, Berlin, 1998);

Blomfield Jackson (tr.), 'The Ecclesiastical history, dialogues, and letters of Theodoret', in Henry Wace and Philip Schaff (eds), *Theodoret, Jerome, Gennadius, Rufinus: Historical Writings*, NPNF 3 (Oxford 1892, repr. 1995), 33-160.

Литература / Secondary Sources

Barnes 1993: Barnes, Timothy. *Athanasius and Constantius. Theology and Politics in the Constantinian Empire*. London.

Gerdzhikova 2020a: *Gerdzhikova*, Zlatomira. Ursacius, bishop of Singidunum, and Valens, bishop of Mursa <https://labalkans.org/en/labedia/religion/christianity/ursacius-and-velens>

Gerdzhikova 2020b: *Gerdzhikova*, Zlatomira. Auxentius, bishop of Durostorum <https://labalkans.org/en/labedia/religion/christianity/auxentius-of-durostorum>

Gerdzhikova 2020c: *Gerdzhikova*, Zlatomira. Maximinus, bishop of Durostorum <https://labalkans.org/en/labedia/religion/christianity/maximinus-of-durostorum>

Gerdzhikova 2020d: *Gerdzhikova*, Zlatomira. Паладий от Рациария. Арианският глас от Балканите. [Paladiy ot Ratsiaria. Arianskiyat glas ot Balkanite]. In: Гласове и слике. Облици комуникације на Средновековном Балкану (IV–XVI век) [Glasove i slike. Oblici komunikacije na Srednovekovnom Balkanu (IV–XVI vek)] Beograd, 19-42.

Hanson 1988: Hanson, R.P.C. *The search for the Christian doctrine of God: the Arian controversy, 318-381 AD*. Edinburgh.

Kauffmann 1899: Kauffmann F. *Aus der Schule de Wulfila*. Strasburg.

Kelly 1982: Kelly J.N.D. *Early Christian Creeds*. Routledge.

Lenox-Conyngham 1982: Lenox-Conyngham, A. *The Topography of the Basilica Conflict of A.D. 385/6 in Milan*. – *Zeitschrift für Alte Geschichte*, No. 31.3, 353-363.

Liebeschuetz 2005: *Liebeschuetz John Hugo* (ed.). Ambrose of Milan. Political Letters and Speeches. Liverpool, 201–254.

McLynn 1994: *McLynn, Neil*. Ambrose of Milan: Church and Court in a Christian Capital. California.

Teske 2009: *Teske, Ronald*. Augustine of Hippo: philosopher, exegete, and theologian. A

second collection of Essays. Marquette University Press.

Williams 1995: *Williams, Daniel*. Ambrose of Milan and the End of the Arian-Nicene Conflicts. Oxford.

Zeiller 1918: *Zeiller Jacques*. Les origines chrétiennes dans les provinces danubiennes de l'Empire romain. Paris.

The Arian Bishops from the Balkans

Zlatomira Gerdzhikova

Arianism, its role and importance for the development of Christianity and the religious policy of emperors, have been the subject of different studies. However, one important aspect of the history of this heresy remains understudied – the role of the Arian bishops from the Balkans in the development and political influence of this heresy. As early as the first half of the 4th century, Arianism spread throughout the Roman Empire. Many of the bishops of the Balkan Roman provinces sided with the Arians from the beginning of the religious conflict and began to take an active part in theological disputes, but so far their history and the role that they played have not been studied. Six Arian bishops from the Balkans are known to be close advisers to emperors, one of the most educated Christians of their time, charismatic leaders who left behind a literary legacy (which has not reached us) and followers. One of them, Demophilus of Augusta Trayana, managed to rise to the patriarch of Constantinople. The purpose of the proposed report is to present the main activities of Bishops Ursakius of Singidunum, Valens of Mursa, Palladius of Ratiaria, Auxentius of Durostorum, Demophilus of Augusta Traiana and Maximinus of Durostorum, as well as their influence on the development of the Arian conflict.
